

Державний технічний нагляд: основа безпечного та якісного будівництва

В'ячеслав Назаренко

науковий співробітник лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5633-0113>, e-mail: nva1986@i.ua

Тетяна Кіпушева

науковий співробітник лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6178-103X>, e-mail: kipushonoktv@gmail.com

Дарина Духненко

науковий співробітник відділу криміналістичних досліджень Київського відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7762-6413>, e-mail: droolyndo@gmail.com

Розглянуто стан будівельної галузі України й відновлення її інфраструктури в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови нашої держави. Проаналізовано технічний нагляд, його функції і проблеми. Обґрунтовано питання застосування спеціальних знань під час впровадження незалежного державного контролю для підвищення якості й безпеки будівництва.

Ключові слова: *технічний нагляд; будівництво; інфраструктура; воєнний стан; незалежний контроль; якість будівництва; інжиніринг; спеціальні знання; спеціалізована експертна установа.*

State Technical Supervision: The Basis of Safe and High-Quality Construction

Viacheslav Nazarenko, Tetiana Kipusheva, Daryna Dukhnenko

The state of the construction industry of Ukraine under martial law and infrastructure restoration is considered. Technical supervision, its functions and problems are analyzed. The issue of using special knowledge during independent state control to improve construction quality and safety has been substantiated.

Keywords: *technical supervision; construction; infrastructure; martial law; independent control; construction quality; engineering; special knowledge; specialized expert institution.*

У період дії воєнного стану будівельна галузь України зазнала суттєвих структурних трансформацій. Зокрема, спостерігається зниження попиту на нове житлове будівництво, особливо в регіонах, наближених до районів ведення бойових дій. Водночас у західних областях країни фіксується його зростання, зумовлене переміщенням суб'єктів господарювання та збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб.

Пріоритети розвитку будівельної галузі змістилися також у напрямі відновлення зруйнованих об'єктів житлової, соціальної та критичної інфраструктури й відбудови зазначених об'єктів у повоєнний період. Формуються нові сегменти будівництва: зо-

крема, спорудження захисних інженерних конструкцій, модульних укриттів, підземних закладів освіти, а також відновлення енергетичної інфраструктури та підприємств оборонно-промислового комплексу, які повинні враховувати безпекові заходи, спричинені збройною агресією РФ проти України.

У західних регіонах спостерігається активізація житлового й комерційного будівництва, включно з рекреаційною нерухомістю. У центральних, північних і східних областях зростає потреба у відновленні пошкодженого житлового фонду й інфраструктури. Водночас інвестори дотримують обережної стратегії щодо інвестування в будівництво й нерухомість регіонів з підвищеними ризиками воєнної та

економічної невизначеності. Найбільш динамічним напрямом залишається відбудова житла, соціальних об'єктів, енергетики й виробничих потужностей, які є вкрай необхідними для підтримання життєдіяльності фізичних і юридичних осіб в Україні.

В умовах воєнного стану в Україні особливо значення набувають транспортна й логістична інфраструктури: здійснюються ремонт і реконструкція основних автомобільних доріг, що забезпечують гуманітарні перевезення, евакуацію населення та функціонування економіки, оскільки значних руйнувань зазнали і продовжують зазнавати дороги, мости та шляхопроводи, багато з яких потребують капітального ремонту або цілковитої відбудови.

Фінансування відновлення інфраструктури здійснюється за рахунок державного бюджету й міжнародної підтримки, у межах яких реалізуються заходи з підвищення стійкості інфраструктури: будівництво тимчасових переправ, об'їзних шляхів і впровадження захисних інженерних рішень. Особлива увага приділяється розвитку альтернативних логістичних маршрутів у напрямку західного кордону.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2022 р. № 1482 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо будівництва, ремонту та інших інженерно-технічних заходів із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору критичної інфраструктури», з метою підвищення ефективності й оперативності реалізації будівельних проєктів в Україні впроваджено експериментальний підхід «Проєктуй і будуй», який має прискорити відновлення об'єктів критичної інфраструктури — житла, лікарень, шкіл та ін. [1]. Така модель відповідає європейській практиці *Design-Build* і дає змогу скоротити строки виконання робіт, підвищуючи ефективність відновлення інфраструктури.

Саме тому технічний нагляд стає основним елементом будівельного процесу в умовах сьогодення, який забезпечує контроль за відповідністю робіт, матеріалів і конструкцій вимогам проєктної документації, будівельним нормам та стандартам. Інженер технічного нагляду діє в інтересах замовника,

але керується винятково нормативною базою, Законом України «Про архітектурну діяльність» і постановою Кабінету Міністрів України «Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури» [2; 3].

До основних функцій інженера технагляду належать: перевірка дозвільної та супровідної документації; контроль якості й обсягів виконаних робіт; приймання прихованих робіт; виявлення порушень і видавання приписів щодо їх усунення; ведення технічної документації.

Отже, законодавством України передбачено обов'язковість технічного нагляду під час будівництва об'єктів, особливо тих, що фінансуються за бюджетні кошти або мають середній і значний клас наслідків. Водночас наявна модель має певні недоліки: зокрема, ризик залежності інженера технагляду від замовника, що може призводити до конфлікту інтересів і компромісів щодо якості.

У міжнародній практиці застосовують інші підходи, як-от: у США та Канаді поширена модель незалежних інспекторів або *Construction Manager* з високим рівнем відповідальності й обов'язковим страхуванням; у країнах Європейського Союзу технічний нагляд часто здійснюють незалежні інжинірингові компанії, а державним замовникам самостійне виконання цих функцій зазвичай заборонено; у міжнародних контрактах *FIDIC* (від фр. *Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils*, англ. *International Federation of Consulting Engineers* — Міжнародна федерація інженерів-консультантів) роль інженера визначено як незалежну сторону, що виконує функції арбітра між замовником і підрядником [4].

У зв'язку із цим особливої актуальності набуває впровадження незалежного державного технічного нагляду в Україні за допомогою залучення спеціальних знань з метою перевірки відповідності виконаних робіт підрядною організацією на будівельному об'єкті проєктній документації, фактичним обсягам і вимогам державних нормативних актів.

Основними перевагами такої моделі є: неупереджений контроль будівельного процесу; залучення висококваліфікованих фахівців; дотримання будівельних норм і стандартів;

контроль за строками й обсягами робіт; ефективне використання фінансових ресурсів.

На нашу думку, технічний нагляд є критично важливим для забезпечення та довговічності інфраструктури, а створення сучасної моделі незалежного державного контролю відповідає міжнародним стандартам і вимогам партнерів України та сприятиме мінімізації корупційних ризиків.

Отже, одними з провідних рекомендацій з відновлення України в повоєнний період є такі: відповідне законодавче закріплення обов'язковості залучення незалежних державних інституцій (незалежної третьої сторони) для здійснення технічного нагляду за об'єктами критичної інфраструктури України з урахуванням сучасного досвіду — національного й міжнародних партнерів; застосування потужного наукового потенціалу державних спеціалізованих судово-експертних установ для подальшого та дієвого забезпечення високої якості будівництва в Україні.

Зауважимо, що за ініціативою Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України та за підтримки Міністерства юстиції України постановою Кабінету Міністрів України від 25.02.2026 р. № 271 внесено зміни в додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 27.07.2011 р. № 804 «Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції» щодо розширення переліку платних послуг науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України: розширення переліку таких послуг у сфері інжинірингу, геології та геодезії (включно з консультаціями й іншими супутніми роботами) стало одним з перших

кроків на шляху до наближення нашої держави до європейської практики, де функції технічного нагляду виконують незалежні від замовника державні інституції [5; 6].

Перелік джерел посилання

1. Про реалізацію експериментального проекту щодо будівництва, ремонту та інших інженерно-технічних заходів із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору критичної інфраструктури : постанова КМУ від 27.12.2022 р. № 1482 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1482-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення: 16.04.2026).
3. Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури : постанова КМУ від 11.07.2007 р. № 903 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2026).
4. International Federation of Consulting Engineers : web. URL: <https://www.fidic.org/> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Про внесення зміни у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 27 липня 2011 р. № 804 : постанова КМУ від 25.02.2026 р. № 271. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/271-2026-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2026).
6. Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції : постанова КМУ від 27.07.2011 р. № 804 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/804-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2026).